

РОЗДІЛ 7. ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ

РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ DEVELOPMENT OF RESEARCH COMPETENCE OF FUTURE MANAGERS

В статті автором розглянуте поняття дослідницької компетентності у майбутніх фахівців менеджерів в галузі морського та річкового транспорту; проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців представлено як чинник готовності до здійснення ефективного навчання у процесі професійної підготовки. Зазначено, що на сучасному етапі вища освіта в Україні являє собою динамічну систему, яка постійно змінюється. Підготовка майбутніх фахівців в умовах сьогодення вимагає інноваційних підходів, оскільки традиційні технології не дають змоги повною мірою забезпечити якість та ефективність підготовки здобувачів освіти, які матимуть змогу гнучко мислити, бути адаптованими до змін, нових впроваджень, мати креативний потенціал. Авторами висвітлено проблему, роль і важливість формування дослідницької компетентності майбутнього фахівця менеджера та виокремлено ключові поняття, які показують важливі умови у закладі освіти при організації дослідницької діяльності здобувачів освіти.

Авторами була розроблена анкета, яка дозволила оцінити ставлення майбутніх фахівців менеджерів в галузі морського та річкового транспорту до наукових досліджень та їхнє місце в професійній діяльності. В опитуванні взяли участь 45 здобувачів освіти ОПП «Менеджмент в галузі морського та річкового транспорту» в Дунайському інституті Національного університету «Одеська морська академія». В закритому опитуванні вони мали відзначити рівень значення досліджень у професійній діяльності майбутнього менеджера в галузі морського та річкового транспорту; значення досліджень для розвитку професійних навичок та необхідність досліджень для професійного зростання.

Отримані результати доводять, що переважна більшість майбутніх фахівців менеджерів в галузі морського та річкового транспорту високо цінують дослідницьку діяльність у процесі навчання та відзначають необхідність проведення досліджень та дослідницької діяльності, що підвищить їх професійні навички та забезпечать фахове зростання.

Ключові слова: професійна підготовка, дослідницька компетентність, менеджери, майбутні фахівці, опитування, компетентності.

In the article, the author considers the concept of research competence of future managers in the field of maritime and river transport; the problems of forming the research competence of future specialists are presented as a factor of readiness for effective learning in the process of professional training. It is noted that at the present stage, higher education in Ukraine is a dynamic system that is constantly changing. Training of future specialists in today's conditions requires innovative approaches to its formation, since traditional technologies do not fully ensure the quality and efficiency of training of students who will be able to think flexibly, be adapted to changes, new implementations, and have creative potential. The author highlights the problem, the role and importance of forming the research competence of a future specialist and identifies key concepts that show the important conditions in an educational institution when organizing the research activities of students.

The authors has developed a questionnaire that allowed to assess the attitude of future maritime and river transport managers to scientific research and its place in professional activities. The survey was attended by 45 students of the program "Management in the field of maritime and river transport" at the Danube Institute of the National University "Odesa Maritime Academy". In a closed questionnaire, they were asked to indicate the level of importance of research in the professional activities of a future maritime and river transport manager; the importance of research for the development of professional skills and the need for research for professional growth.

The results obtained prove that the vast majority of future maritime and river transport managers highly value research activities in the learning process and note the need for research and research activities that will improve their professional skills and ensure professional growth.

Key words: professional training, research competence, managers, future specialists, survey, competencies.

УДК 378.014

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.48>

Житомирська Т.М.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарних наук
Дунайського інституту
Національного університету
«Одеська морська академія»

Смирнова І.М.,
докт. пед. наук, професор,
професор кафедри управління
в транспортній галузі
Дунайського інституту
Національного університету
«Одеська морська академія»

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сьогодні академічно підготовлені випускники повинні мати певний набір компетенцій, що характеризують їх як особистість і фахівця. Відповідно до державних освітніх стандартів вищої освіти України компетентність майбутніх фахівців визначається загальнокультурними та професійними компетентностями. На даний час методологічною основою підготовки сучасного фахівця є компетентнісний підхід, при чому ця тенденція

спостерігається не лише у вітчизняній системі освіти, а й у більшості освітніх систем країн Європи та інших країн світу.

Аналіз досліджень. Дослідницька компетентність в різних аспектах вивчалась у працях сучасних вітчизняних та зарубіжних учених, а саме А. Альбрехт, К. Баханова, І. Волощука, І. Якиманської, В. Голобородька, Л. Задорожної, Т. Кудрявцева, І. Лернера, Н. Любчак, С. Сивоєвої, О. Матюшкіна, В. Паламарчук, О. Пометун,

А. Сиротенко, Г. Фреймана та ін. Теоретичні основи формування дослідницької компетентності здобувачів у закладах вищої освіти розроблено М. Бахтіним, І. Воротінніковою, М. Каганом, Ю. Дацько, М. Козієм, С. Раковим та ін.

Мета статті є аналіз необхідності формування дослідницької компетентності для здобувачів вищої освіти ОПП «Менеджмент в галузі морського та річкового транспорту»

Виклад основного матеріалу дослідження.

Серед тенденцій розвитку суспільства, які суттєво впливають на освіту, можна виділити активний розвиток мобільних, дистанційних, змішаних технологій; створення відкритого електронного контенту; поява віртуальних освітніх ігрових технологій, використання соціальних мереж для навчання. Інновації, стимульовані четвертою промисловою революцією, продовжують змінювати продукти, послуги та виробничі системи та вимагають професіоналів, які здатні постійно розвивати нові знання, технологічні тенденції та навички. У зв'язку з цим виникає потреба в якісно новій підготовці фахівців, яка дозволить поєднати фундаментальність професійних базових знань з інноваційним мисленням та практико-орієнтованим дослідницьким підходом до вирішення конкретних освітніх проблем.

Загальнокультурна компетентність розуміється як рівень освіти, достатній для самонавчання і самостійного вирішення виникаючих пізнавальних проблем і для визначення власної позиції [8].

Професійна компетентність – комплексна якість особистості, що включає здатність і готовність використовувати теоретичні та практичні знання, уміння та навички у професійній діяльності, прагнення до оновлення та поповнення професійних знань та усвідомлення їх цінності [9].

Науково-дослідницька компетентність майбутніх фахівців формується залежно від професійних інтересів, потреб і рівня мотивації. Дослідницька компетентність досягає високого ступеня розвитку лише у тих здобувачів, чий особистий освітній досвід має самостійну дослідницьку діяльність. Дослідницька компетентність вимагає системного підходу у застосуванні вміння фіксувати спостережувані явища, аналізувати дані, робити узагальнення та висновки, уточнювати та коригувати їх із появою нових даних, зміною наукових підходів або уточненням гіпотези.

На думку зарубіжних дослідників Udomprong L., Traiwicitchhun D. дослідницька компетентність є важливою якістю особистості, яка є необхідною для всіх фахівців. Це призведе до академічного розвитку всіх професій і дозволить відкривати нові знання та інновації, допомогти у вирішенні проблем системним шляхом, а фахівці можуть постійно розвивати свої знання [2].

На думку Мерзликіна О., дослідницька компетентність – це особистісне утворення, що проявляється в готовності та здатності до здійснення дослідницької діяльності та включає в себе когнітивний, праксеологічний, аксіологічний та соціально-поведінковий компоненти [8].

Дослідницька компетентність розглядається як інтегрована особистісно-професійна якість фахівця, яка відображає мотивацію до наукового пошуку, рівень володіння методологією педагогічного дослідження, особистісно-значущими якостями дослідника, зокрема такими, як інноваційне мислення, здатність до творчої та інноваційної діяльності [3].

На основі теоретичного аналізу можна зробити висновок, що дослідницька компетентність – це комплекс дослідницьких дій, готовність особистості до ефективної навчально-дослідницької діяльності, активної пізнавальної діяльності з метою пошуку знань для вирішення поставлених завдань.

У процесі підготовки здобувачів вищої освіти ОПП «Менеджмент в галузі морського та річкового транспорту» важливого значення набуває його становлення як особистості, професіонала, готового до змін, особливо в системі освіти. Менеджер морської галузі має поєднувати в собі якості формального і неформального лідера, і, як наслідок, ефективного управління. [1]. Тому формування професійної компетентності майбутніх фахівців можна визначити наступними факторами: новою освітньою парадигмою, що зумовлює перехід від безперервної відкритої освіти і базується на інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій; впровадженні особистісно-орієнтованого підходу; впровадженні інноваційних освітніх практик, що вимагає формування відповідних компетентностей у здобувачів вищої освіти ОПП «Менеджмент в галузі морського та річкового транспорту».

Розглянемо рівні професійних та особистісних знань і дослідницьких умінь, які осмислюються, набуваються та розвиваються майбутніми фахівцями під час професійної підготовки [8, 4]:

Рівень I. Дисциплінарні знання – це дані, набуті здобувачем освіти у процесі навчання, такі як знання, вміння, навички, компетенції, творчий та дослідницький досвід, цінності, характерні для відповідної галузі. Використовуючи ці знання, здобувач освіти виконує певні операції за принципом відтворення.

Рівень II. Міждисциплінарні знання – це освітні моделі, які визначають когнітивні, рефлексивні та конструктивні функції професійної діяльності. На цьому рівні здійснюються складні узагальнення та відображення дійсності в її численних взаємозв'язках і взаємозалежностях.

Рівень III. Наддисциплінарні знання набуваються в процесі узагальнення видів діяльності на основі дисциплінарних і міждисциплінарних

знань здобувачів освіти і необхідні для теоретично обґрунтованої організації людини, а також для розвитку комплексу професійних і особистісних позицій.

Рівень IV. Метадисциплінарні знання пов'язані з проблемним, глобальним, критичним, конструктивним мисленням. Вони набуваються в процесі концептуалізації систем фундаментальних наукових понять, що допомагає майбутньому фахівцю сформувати цілісну картину світу. Ці знання спрямовані на розуміння власних дій, думок, процесів мислення.

Рівень V. Метазнання як вища форма розумової діяльності з'являється лише тоді, коли здобувач освіти самоідентифікує себе як суб'єкт дослідження, або дослідник, аналізуючи дані про власне функціонування та особливості своїх мисленнєвих і діяльнісних процесів.

Вищезазначені особливості мають бути враховані у змісті завдань і технологіях професійної діяльності здобувачів вищої освіти ОПП «Менеджмент в галузі морського та річкового транспорту»

Елементи дослідницької компетентності майбутніх фахівців проявляються у наступних здібностях:

- виділення мети діяльності;
- визначення предмета дослідження та засобів діяльності,
- реалізація поставлених дій;
- рефлексія, аналіз результатів діяльності (співвіднесення досягнутих результатів з поставленою метою).

Авторами була розроблена анкета, яка дозволяє оцінити ставлення майбутніх фахівців менеджерів в галузі морського та річкового транспорту

до наукових досліджень та їхнє місце в професійній діяльності. В опитуванні взяли участь 45 здобувачів освіти ОПП «Менеджмент в галузі морського та річкового транспорту» в Дунайському інституті Національного університету «Одеська морська академія». В закритому опитуванні вони мали відзначити рівень значення досліджень у професійній діяльності майбутнього менеджера в галузі морського та річкового транспорту; значення досліджень для розвитку професійних навичок та необхідність досліджень для професійного зростання. Результати представлені на рис. 1.

Отримані результати доводять, що переважна більшість майбутніх фахівців менеджерів в галузі морського та річкового транспорту в Дунайському інституті Національного університету «Одеська морська академія» високо цінують дослідницьку діяльність у процесі навчання та відзначають необхідність проведення досліджень та дослідницької діяльності, що підвищить їх професійні навички та забезпечать фахове зростання (58% здобувачів вважають, що дослідження мають вагомe значення в професійній діяльності; 48% вважають, що дослідження підвищують та покращують професійні навички майбутніх фахівців; 45% вважають, що дослідницька робота необхідна для професійного зростання).

Висновки. Таким чином, формування дослідницької компетентності посідає важливе місце, як на заняттях, так і в позааудиторний час. Дослідницька компетентність є засобом отримання нових знань, виступає орієнтиром у визначенні напрямку своєї діяльності, засобом самопізнання та самовдосконалення, опорою для самореалізації та

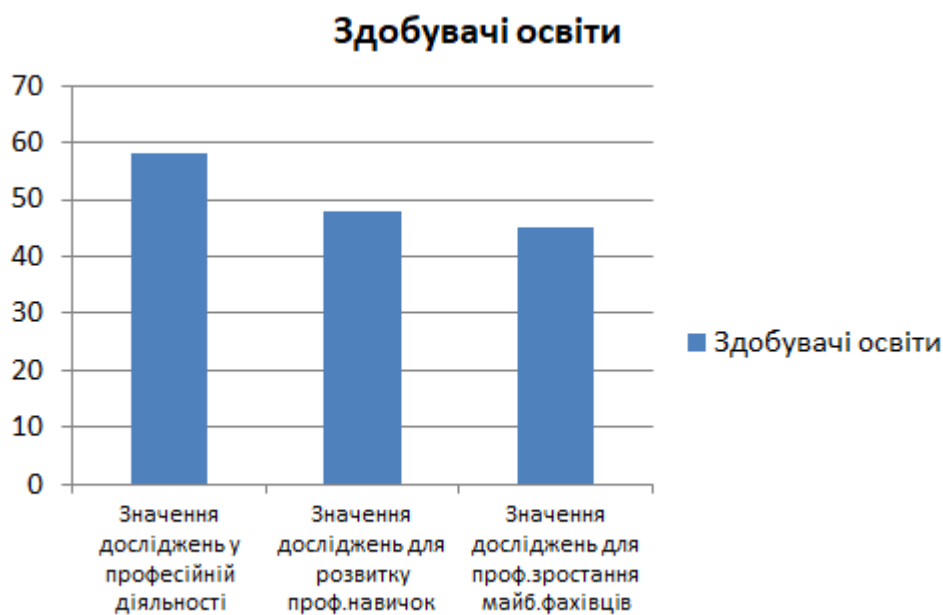

Рис. 1. Відповіді респондентів

самоствердження через використання цих знань у практиках.

На перспективу майбутніх досліджень необхідно продумати інноваційні форми та методи організації освітнього процесу з метою формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців менеджерів в галузі морського та річкового транспорту. Враховуючи специфіку майбутньої професійної діяльності здобувачів освіти, ми вважаємо перспективним формування структурних компонентів дослідницької компетентності під час вивчення всіх загальноосвітніх дисциплін, а також дисциплін фахового спрямування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Slabko V., Smyrnova I., Zhytomyrska T. Training of managers on labor protection in the system of continuing education. *International Journal of Management (IJM)*. 2020. Vol. 11, Issue 7, 436-441 URL:https://www.academia.edu/46772110/training_of_managers_on_labor_protection_in_the_system_of_continuing
2. Udompong L., Traiwicitkhun D., Wongwanich S. Causal model of research competency via scientific literacy of teacher and student. *Procedia-Social and Behavioral Science*. 2014. 116, P. 1581-1586.
3. Біда О. А., Сироєжко О. В., Шовш К. С. Роль дослідницької компетентності при підготовці майбутніх фахівців. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. (206), 12-17. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-206-12-17>
4. Волощук І. П. Формування професійної компетентності студентів ВНЗ: компетентнісний підхід. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2014. № 3. С. 34-38.
5. Житомирська Т. Курсантська наука як соціальний інститут і явище культури: філософська кава. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. 12 (12)
6. Житомирська Т. Роль філософії у формуванні професійної компетентності здобувачів освіти дунайського інституту національного університету «Одеська морська академія». *Наукові інновації та передові технології*. 2023. 2 (16)
7. Житомирська Т. Технічна культура – невід’ємна складова професійної діяльності менеджера морської галузі. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2022. 22(2), 75-84. [https://doi.org/10.35387/od.2\(22\).2022.75-84](https://doi.org/10.35387/od.2(22).2022.75-84)
8. Мерзликін О. Наступність та неперервність формування дослідницьких компетентностей старшокласників та студентів у навчанні фізики. *Наукові записки Кіровоградського ДПУ ім. В. Винниченка*. Кіровоград. 2014. Вип. 6. Ч. 2. С. 81-86.
9. Сисоєва С. О. Розвиток дослідницької компетентності викладачів школи: навчальний посібник. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2016. 156 с.